

Ніна Малолстова,
наук. співробітник НБУВ

Німецька національна бібліотека у Лейпцигу: основні напрями діяльності

Стаття присвячена діяльності Німецької національної бібліотеки у Лейпцигу – центральної архівної бібліотеки і національно-бібліографічного центру країни, а також найбільшої універсальної бібліотеки німецькомовного простору. Розглядаються особливості її утворення, основні напрями діяльності в різні періоди існування, участь у національних та міжнародних проєктах, зокрема щодо впровадження електронних технологій. Аналізується специфіка книгообмінних зв'язків з НБУВ.

К л ю ч о в і с л о в а: бібліотечна справа, бібліотеки, цифрові бібліотеки, інформаційно-бібліографічна діяльність, нові технології.

The article is focused on the activities of Germany's national library in Leipzig – the central archive library and the country's national bibliographic centre, as well as the largest universal library of the German language environment. Considered are also the questions of its foundation, the main trends of activities during different periods of its existence, its collaboration in national and international projects, particularly concerning advanced electronic technologies. It also highlights specific character of bookexchange activities with NLUV.

К е у w o r d s: librarianship, libraries, digital libraries, information and bibliographical activities, new libraries technologies.

Німецька національна бібліотека у Лейпцигу заснована 3 жовтня 1912 р. з приватної ініціативи Біржового союзу німецької книготоргівлі* за підтримки властей землі Саксонія та міста Лейпцига. Розпочала свою діяльність 1 січня 1913 р. Першим директором бібліотеки був д-р Густав Валь (до того часу – керівник Зенкенберзької бібліотеки у Франкфурті-на-Майні).

Згідно зі своїм статусом, вона є центральною архівною бібліотекою і національно-бібліографічним центром країни, а також найбільшою універсальною бібліотекою на німецькомовному просторі. Останню свою назву «Deutsche Nationalbibliothek» (Німецька національна бібліотека) – далі ННБ, установа одержала 29 червня 2006 р. відповідно до «Закону про Німецьку національну бібліотеку». До того часу вона називалась «Deutsche Vьcherei» і «Deutsche Bibliothek» (Німецька бібліотека). Її основне завдання – збирання, архівування та бібліографічний опис видань, а саме:

- друкованих та електронних видань незалежно від форми публікації, включаючи публікації в Інтернеті, що видавалися у Німеччині;

* Провідне об'єднання книговидавців і розповсюджувачів книг, засноване у Лейпцигу 1825 р., до складу якого входить близько 7 тис. видавництв, книгарень і книготорговельних посередників. Нині знаходиться у м. Франкфурті-на-Майні, де з 1949 р. проводяться міжнародні книжкові ярмарки.

- німецькомовні публікації, видані за кордоном;
- переклади німецькомовних публікацій на інші мови, видані за кордоном;
- публікації іноземними мовами про Німеччину (Germanica) видані за кордоном;
- твори, написані або надруковані німецькомовними емігрантами з 1933-го по 1945 р.;
- документи і матеріали про переслідування та знищення євреїв під час націонал-соціалістичного режиму тощо.

Нині до її складу також входять Німецька бібліотека у Франкфурті-на-Майні та Німецький музичний архів у Берліні. Загальний фонд налічує понад 24,7 млн од. зб.

До 29 червня 2006 р. надсилання до ННБ двох обов'язкових примірників видань здійснювалася лише для так званих «матеріальних видань» (книги, CDR та ін.). Потім це правило поширилося і на твори друку у «нематеріальній формі» – це видання в Інтернеті. Їх поставки регулюють § 14 і 16 закону про ННБ.

У цьому основному нормативному документі є численні винятки, які коментуються і регулюються відповідними розпорядженнями та додатками. Зокрема у розпорядженні від 23 жовтня 2008 р., яке конкретизує право ННБ на добровільну і безкоштовну передачу публікацій з Німеччини і звільнення видавців від постачання видань, які не становлять інтересу для ННБ, а також уточнює питання щодо розмежування збирання друкованих і мережевих публікацій.

До ННБ не надсилаються видання, які мають скороминуче значення – каталоги для замовлення товарів, листівки, реклама тощо. За дуже цінні публікації, видані в обмеженій кількості примірників, видавці можуть одержувати доплату за витрачені кошти на їх виготовлення та відправлення обов'язкових примірників (з обов'язкових для поставки видань по одному примірнику збирають у Лейпцигу і Франкфурті-на-Майні). Проте, у більшості випадків ННБ має право на безкоштовне одержання видань. Крім того, вона збирає (але в одному примірнику, який зберігається у Лейпцигу) німецькомовні публікації, які вийшли за кордоном, переклади з німецької мови, а також іноземні публікації про Німеччину.

Завдання комплектування, які обмежуються головним чином німецькомовною літературою, відрізняють ННБ від національних бібліотек багатьох інших країн, які також одержують найважливіші іноземні або іншомовні публікації і мають значні фонди як національної, так і іноземної літератури.

Цю другу половину завдань національної книгозбірні виконують у Німеччині дві великі універсальні установи – Німецька державна бібліотека у Берліні – Фонд Пруське культурне надбання (засн. у 1661 р.) та Баварська державна бібліотека у Мюнхені (засн. у 1558 р.). Обидві бібліотеки походять з князівських придворних бібліотек, проте зважаючи на їх цінні фонди та численні послуги, вони виконують також міжрегіональні функції. Завдяки багатим німецьким і міжнародним архівним фондам, великій кількості спеціальних зібрань, участі у «Програмі спеціальних напрямів комплектування» Німецького науково-дослідного об'єднання, у співтоваристві «Зібрання німецьких друкованих видань» ці інституції вважають саме себе центральними або національними універсальними бібліотеками. Тому й не дивно, що вони виступили з критикою присвоєння ННБ статусу національної бібліотеки країни, розцінюючи це як заниження їхніх функцій.

Історичне коріння ННБ потрібно шукати в далекому 1843 р., коли до Пруської академії наук у Берліні була внесена пропозиція щодо утворення єдиної німецької національної бібліотеки, яка б мала право на одержання обов'язкового примірника видань. На жаль, ця пропозиція була відхилена.

Першою реальною спробою утворити національну бібліотеку було заснування так званої «Бібліотеки Паульскірхе» у Франкфурті-на-Майні під назвою «рейхсбібліотека». Основу її становила колекція з понад 5 тис. томів, подарована прогресивними книготорговцями та видавцями. Після поразки революції 1848 р. у Німеччині ця бібліотека своєю

роботу припинила. Її зібрання спочатку передали до бібліотеки Німецького національного музею у Нюрнберзі, а звітди у 1938 р. – до ННБ.

Внаслідок поразки в Першій світовій війні німецькі бібліотеки на початку 20-х років ХХ ст. (у т. ч. і ННБ) переживали глибоку кризу. Через небачену у Німеччині інфляцію виникла загроза їх існуванню. Велику допомогу німецьким бібліотекам у той час надало «Товариство допомоги німецькій науці» (теперішня назва «Deutsche Forschungsgemeinschaft») – Німецьке науково-дослідне об'єднання у Бонні) у рамках загальнонімецької «Програми спеціалізованого напрямку комплектування». Насамперед були виділені необхідні кошти.

У 1921 р. Біржовий союз німецьких книготорговців доручив ННБ підготовку «Щоденного покажчика нових видань» (Tägliche Verzeichnis der Neuigkeiten) і «Щотижневого покажчика надрукованих і підготовлених до друку видань» (Wöchentliches Verzeichnis der erschienenen und der vorbereiteten Neuigkeiten des Buchhandels). У 1931 р. вперше виходить друком «Німецька національна бібліографія» (Deutsche Nationalbibliographie) у серіях А і Б («Neuerscheinungen des Buchhandels» и «Neuerscheinungen ausserhalb des Buchhandels») тощо*.

З 1933 р. ННБ підпорядковується Рейхсміністерству освіти і пропаганди і опиняється під контролем націонал-соціалістичних ідеологів. Політично небажані видання або твори емігрантів реєструвати в «Німецькій національній бібліографії» влада забороняла. За період з 1939-го по 1944 р. був виданий «Перелік заборонених друкованих творів у Німецькій бібліотеці (Liste der in der Deutschen Bucherei unter Verschluss gestellten Druckschriften)». Під час Другої світової війни у зв'язку з численними повітряними нальотами на місто ННБ переміщує частину своїх найбільш цінних фондів до підвалів (підручну бібліотеку читальних залів, зібрання «рейхсбібліотека 1848 р.», «Künstlerische Drucke», алфавітний та інші каталоги). На жаль, пожежа у грудні 1943 р. знищила 50 тис. журналів, каталог видавців, 14 приміщень (друкарню, палітурну майстерню тощо). З 1 січня 1944 р. бібліотека для читачів була зачинена, а згодом 1 млн. 633 тис. томів вивозяться до Рудних гір у Тюрінгії та у долину ріки Унстратт, де вони були розміщені у 10 книгосховищах. Після закінчення війни ННБ опинилася у радянській зоні окупації. З кінця вересня 1945-го по лютий 1946 р. здійснювалося повернення вивезених фондів. Незважаючи на шкоду, заподіяну пожежею, втрати бібліотеки під час війни були незначними.

* У фондах НБУВ ці серії «Deutsche Nationalbibliographie» є за 1931–1940; 1947–1990; 1998–2004 pp.

У листопаді 1945 р. ННБ відновила обслуговування читачів. Через поділ Німеччини на чотири окупаційні зони вона втрачає свій статус центральної бібліотеки країни. У цей час у західній частині Німеччини, у Франкфурті-на-Майні, розпочинається відбудова книготорговельних і бібліотечних установ, яка завершилася утворенням Німецької бібліотеки з архівними функціями. 12 грудня 1946 р. уперше вийшла друком «Бібліографія Німецької бібліотеки у Франкфурті-на-Майні» (*Bibliographie der Deutschen Bibliothek Frankfurt-am-Main*). Стосовно «Німецької національної бібліографії», то вона виходила деякий час паралельно у двох бібліотеках. Таким чином, у тогочасній Німеччині існувало дві бібліотеки, які виконували функції і завдання національної бібліотеки окремо для Сходу (пізніше НДР) і Заходу (потім ФРН). Показники «Німецької національної бібліографії» за змістом були майже однакові.

19 березня 1947 р., відповідно до розпорядження Союзницької контрольної ради, у чотирьох зонах окупації Німеччини було введено правило щодо обов'язкового безкоштовного надсилання видань до трьох бібліотек – у Лейпцигу, Франкфурті-на-Майні та до Публічної наукової бібліотеки (пізніше – Німецька державна бібліотека) у Берліні. Перед цим, ще у вересні 1946 р., радянська окупаційна адміністрація звернулася до книговидавців та окремих авторів з проханням про обов'язкову передачу ННБ одного примірника їхніх видань.

У 1955 р. Бібліотека у Франкфурті-на-Майні отримала право на одержання обов'язкового примірника видань за окремим розпорядженням, а у 1969-му – за законом. Після возз'єднання Німеччини дві бібліотеки об'єднали в єдину національну бібліотеку країни з розташуванням у двох містах – Лейпцигу та Франкфурті-на-Майні. 3-го січня 1991р. з'явився перший спільний випуск «*Deutsche Nationalbibliographie*». Наразі вже здійснюється кооперативне комплектування та опрацювання надходжень.

Нове приміщення Німецької національної бібліотеки у Франкфурті-на-Майні побудували всього за 6 років і відкрили для читачів у 1997 р. Воно має загальну корисну площу 77 тис. кв. м., розраховане на зберігання 18 млн од. зб., а при запланованому щоденному надходженні приблизно 100 кн. од. її потужностей вистачить до 2035 р. У розпорядженні читачів – зона читальних залів (3200 кв. м) з 350 робочими місцями і 100 тис. томів у відкритому доступі. Мультимедійна система читальних залів оснащена сучасною технікою, здійснює збирання та опрацювання даних, пошук і надання у користування електронних публікацій.

Особливу увагу бібліотека приділяє комплекту-

ванню документів німецькомовної еміграції періоду націонал-соціалізму з 1933-го по 1945 р. Зібрання «Література еміграції» у Лейпцигу і «Німецький емігрантський архів» у Франкфурті-на-Майні включають опубліковані за кордоном видання, а також спадщину окремих емігрантів та архіви емігрантських організацій. На початку 2009 р. у цій колекції налічувалося 315 362 од. зб., а упродовж лише 2008 р. нові надходження становили 28 233 публікації. Серед них оригінали і переклади творів, виданих у різних країнах, відомих політичних діячів і письменників, зокрема: Томаса і Генріха Маннів, Анни Зегерс, Арнольда і Стефана Цвейгів, Ліона Фейхтвангера, Бертольда Брехта, Еріха Вайнерта, Віллі Бределя та багатьох інших. Всі вони змушені були покинути Німеччину через політичні погляди.

ННБ надає свої площі міжнародному науковому зібранню документів щодо холокосту, зокрема Бібліотеці холокосту ім. Анни Франк у Лейпцигу (*Anne-Frank-Shoah-Bibliothek*), яка опікується збиранням літератури, що виходить в усьому світі і стосується переслідувань та знищення євреїв Європи у період панування націонал-соціалістичного режиму у Німеччині. До компетенції цієї бібліотеки входить також комплектування публікацій, присвячених іншим народам і групам, які зазнають утисків за етнічними, політичними, релігійними або іншими ознаками.

У 1970 р. до ННБ приєднують щойно заснований «Німецький музичний архів у Берліні» (*Deutsches Musikarchiv*) – головне зібрання нот і звуконосіїв, а також Музично-бібліографічний інформаційний центр Німеччини. Станом на 1 січня 2009 р. фонди цих структур вже налічували 1 523 312 музичних творів і музичних звуконосіїв. Щорічні надходження становлять понад 40 тис. од. зб.

Центром документації ННБ з книжкової культури є спеціальний відділ бібліотеки – Німецький музей книги й писемності (*Deutsches Buch – und Schriftmuseum*). Нині, коли аудіовізуальні та електронні засоби інформації вступають у конкуренцію з друкованою книгою, зберігання цінних свідчень книжкової та писемної культури набуває особливо значення. Найстаріший книжковий музей світу, заснований ще у 1884 р., пропонує широкій громадськості у постійній та тимчасовій експозиціях свої безцінні фонди, серед яких, наприклад, найбільша у світі колекція паперу з водяними знаками. Засновниками цього музею були книговидавці, визначні діячі культури Саксонії та м. Лейпцига. Знаковою подією музею стало придбання 1886 р. у дрезденського кравця, видавця і бібліографа Генріха Клемма його бібліографічної колекції. Це при-

ватне зібрання налічувало 3 тис. видань (серед них Біблія Гутенберга), які й склали основу для подальшого формування фонду музею. Станом на 1 січня 2009 р. його фонд налічував 861 297 од. зб., у т. ч. понад 400 рукописів і 758 інкунабул, 402 850 од. колекції паперів з водяними знаками, 41 739 од. графіки тощо*.

Центр збереження книг у Лейпцигу (до 1998 р. частина ННБ) тепер є самостійною установою, яка дбає про фізичне збереження і реставрацію книг. Десяткам тисяч книг XIX ст., що видрукувані на папері, виготовленому з відходів текстильного виробництва або з деревини, загрожує знищення. Тому пошкоджені документи закріплюються за допомогою так званого розшарування паперу, а також методом хімічної обробки. Досить часто книги, яким загрожує небезпека, зберігають за допомогою мікрофільмування.

Після введення нових сервісних і каталожних порталів ННБ має змогу надавати дедалі більше послуг. З 2008 р. користувачі мають змогу здійснювати пошук потрібної інформації більш оперативно і цілеспрямовано. Наприклад, для пошуку музичних або архівних видань потрібні різні можливості. З цією метою для «Німецького музичного архіву» та «Німецького емігрантського архіву» були створені спеціальні пункти входу. ННБ активізує свою діяльність і щодо забезпечення доступу до онлайн-видань інших іноземних бібліотек. Так, з жовтня 2009 р. стали доступними через Diss-Online-Portal дисертації з фонду Швейцарської національної бібліотеки. Для того, щоб одночасно з дисертаціями одержувати доступ до інших мережових публікацій, робочий центр зі стандартизації бібліотеки спільно з Бібліотечним сервісним центром у Баден-Вюртенберзі розширив формат метаданих Xmeta-Diss до Xmeta Diss Plus. Для оперативного збирання мережових монографій ННБ концентрує свою увагу на автоматизованому способі відправлення даних, на так званому проєкті «Web Harvesting», який полягає у тому, що метадані, котрі надаються постачальниками інформації, безпосередньо включаються як бібліографічний опис у каталог ННБ і вони відразу стають доступними в онлайн-режимі.

ННБ – не тільки центральна архівна бібліотека, центральний музичний архів ФРН, а й національно-бібліографічний центр країни. Цю частину своїх функцій вона виконує, готуючи та видаючи «Німецьку національну бібліографію». Бібліографічна

реєстрація є початковим пунктом різноманітних вихідних централізованих послуг, необхідних користувачам як у Німеччині, так і за її межами. Розповсюдження даних «Німецької національної бібліографії» здійснюється за допомогою різних носіїв інформації: від друкованої картки з назвою, дискети або CDR до Інтернет-банку даних BIBLIO-DATA та прийому даних з FTP (File Transfer Protocol) або www – сервера і воно можливе у форматах MAB, USMARC або UNIMARC. За допомогою CIP-послуг (Cataloging in Publication), у яких беруть участь 5500 видавництв (50 тис. книжкових заголовків на рік), ННБ з 1974 р. заздалегідь інформує як книготорговельні установи, так і бібліотеки щодо виходу нових видань.

Кожного року ННБ розповсюджує понад 16 млн актуальних матеріалів. Укладені відповідно до «Правил ведення алфавітних каталогів у науковій бібліотеці» копії титульних листів для всіх відображених у серіях «Німецької національної бібліографії» книг розсилаються у друкованій або електронній формі. З 1986 р. ці списки предметно засистематизованих нових видань включають ще й укладені, відповідно до «Правил ведення предметного каталогу», тематичні рубрики і підрубрики. Бібліотеки, які бажали б перевести свої традиційні картотеки в електронну форму для реєстрації фондів за минулі роки в Інтернет-каталозі, можуть використати опубліковані на CDR та DVD дані «Німецької національної бібліографії» за німецькими книгам у ретроспективі до 1945 р.

У рамках своєї національної функції ННБ співробітничав з іншими бібліотечними установами країни і відповідними зарубіжними структурами. Вона бере участь у численних загальнодержавних і міжнародних проєктах.

Більш детально зупинимося на загальнонімецькому проєкті, якому фахівці дали назву «Проєкт століття».

У той час як в інших країнах більшість національних бібліотек мають повні зібрання національної літератури, архівна бібліотека для німецької друкованої спадщини з'явилася лише після заснування ННБ. Завдання систематично поповнювати виданнями, опублікованими на німецькомовному просторі з початку книгодрукування і до 1912 р. (які дійшли до нас з великими лакунами), взяли на себе шість бібліотек, які у 1989 р. об'єдналися у робоче співтовариство під назвою «Зібрання німецьких друкованих видань» (у перші п'ять років за фінансової підтримки у 25 млн нім. марок концерну «Фольксваген»).

* Всі цифри щодо кількісного складу фондів ННБ та її окремих підрозділів взяті з звіту установи за 2008 р.

Завдання між бібліотеками-учасницями було розподілено за хронологічним принципом. Окремі періоди доручили тим бібліотекам, які вже до того часу мали значні фонди з відповідного хронологічного відрізка часу, а саме:

1450–1600 рр. – Баварська державна бібліотека у Мюнхені;

1601–1700 рр. – Бібліотека ім. Герцога Августа у Вольфенбюттені;

1701–1800 рр. – Нижньосаксонська державна та університетська бібліотека у Геттінгені;

1801–1870 рр. – Міська та університетська бібліотека і Зенкенберзька бібліотека у Франкфурті-на-Майні;

1871–1912 рр. – Німецька державна бібліотека у Берліні – Фонд Пруського культурного надбання.

З 1913 р. — Німецька національна бібліотека.

Кожна бібліотека, яка ретроспективно комплектує фонди з конкретного відрізка часу, збирає всі опубліковані видання як на німецькомовному просторі, так і поза ним. Усі придбані у рамках проекту видання реєструються у міжрегіональній базі даних і доступні в Інтернеті.

Досить часто придбані історичні раритети потребують особливих умов щодо їх зберігання, тому ННБ широко практикує їх оцифрування та мікрофільмування. Починаючи з 1990 р., у результаті реалізації цього проекту фонди ННБ збільшилися лише на 80 тис. оригіналів і 40 тис. мікроформ, тобто поповнення цих фондів тільки розпочинається. Яка кількість видань вийшла у Німеччині від початку книгодрукування невідомо. Тому знадобиться ще багато десятиріч активної роботи з розшуку та придбання книг.

Найбільш відомим міжнародним проектом ННБ можна вважати проект «EuropaNet» (європейська мережева бібліотека), який доступний нині через www.europana.eu. Він був фінансований Європейським Союзом і розроблений за дорученням CENL (конференція європейських бібліотекарів)* Королівською бібліотекою – Національною бібліотекою Нідерландів. Робота над проектом розпочалася наприкінці 2008 р. Його основним завданням було зробити культурну і наукову спадщину Європи доступною широкій громадськості, максимально задовольнити попит у галузі культури і науки,

* CENL була утворена за ініціативою національних бібліотек держав ЄС і Ватикану для підвищення ролі і значення національних бібліотек. CENL сприяє подальшому розвитку Інформаційної служби європейських національних бібліотек так званої «The European Library (TEL)» і разом з нею бере участь у європейських проектах.

який існує у глобальному науково-інформаційному товаристві.

Упродовж 2009 р. 130 установ культури зі всієї Європи стали партнерами цього проекту. Нині він вже пропонує доступ до 4,5 млн книг, карт, записів, фотографій, архівних документів, живопису і фільмів з національних бібліотек та установ культури 27 держав – членів ЄС. Оперативна робота проекту розпочалася влітку 2010 р. (на цей час було придбано до 10 млн од. зб., а до 2012 р. – 25 млн об'єктів різного походження). У перші місяці 2010 р. ННБ, намагаючись розширити кількість партнерів проекту, звернулася з пропозицією до 49 країн Європи, включаючи країни, які не є членами ЄС (у т.ч. країни СНД, зокрема Україна з її НБУВ), підписати спільну угоду щодо участі у проекті.

Проект «Europa Net» дасть змогу одночасно здійснювати пошук в оцифрованих зібраннях європейських бібліотек, архівів, музеїв, а також аудіовізуальних архівах, тобто користувачі досліджуватимуть теми без відвідування численних Інтернет-сайтів та ведення тривалих пошуків.

Паралельно з цим проектом реалізується програма щодо створення німецької цифрової бібліотеки як національного порталу доступу до «Europa Net». Вона зробить доступними банки даних з понад 30 тис. установ культури і науки у Німеччині.

Серед нових міжнародних проектів, в яких бере участь ННБ, потрібно назвати проект «SHAMAN» (Sustaining Heritage through Multivalent Archiving), розрахований на чотири роки. До нього долучилося 17 партнерів з 7 європейських країн. Кінцева мета цього проекту – утворення на основі оцифрування фондів довгострокової системи архівування. Значний інтерес становить також загальноєвропейський проект «ІМПАКТ» (Improving Access to Text), започаткований у 2008 р., головною метою якого є утворення компетентного центру для масового оцифрування історичних джерел і поліпшення розпізнавання історичних текстів.

Для ННБ участь у міжнародних організаціях і проектах — пріоритетний напрям діяльності. Завдяки головуванню у CENL її генерального директора пані Елізабет Ніггеманн бібліотека відіграє провідну роль у координації діяльності європейських національних бібліотек.

Представники ННБ є членами різних комісій: IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) – Міжнародної асоціації бібліотечних асоціацій та установ; OCLD (Board of Trustees of the Online Computer Library Center) – Бюро Правління онлайн-комп'ютерного центру та багатьох інших. В них вирішуються питання щодо

спільного ведення банків даних, вироблення загальних стандартів і норм, удосконалення бібліотечних зведених правил і форматів метаданих, використання нормативних масивів даних (предметний, іменний, колективний) для бібліографічного опису, визначення інформаційних стандартів для опрацювання цифрових ресурсів. Бібліотека виконує також функції національного ISSN – центру для Німеччини.

Між Національною книгозбірнею України і Німецькою національною бібліотекою існують ще довоєнні книгообмінні зв'язки. Вони були перервані під час війни і відновлені лише у 1964 р. Враховуючи напрям і профіль комплектування ННБ (головним чином придбання німецькомовної літератури і Germanica) НБУВ, на жаль, не може здійснювати книгообмін у бажаному для неї обсязі. Цьому перешкоджають, зокрема:

- незначна кількість книг, які видаються в Україні німецькою мовою;
- неритмічне виділення коштів навіть для того, щоб мати змогу регулярно купувати ті видання, що вийшли з друку.

Основним джерелом книгообміну з ННБ є дублети обов'язкового примірника, що надходять до нашої бібліотеки, а також видання з обмінно-резервних фондів київських бібліотек, передусім Національної парламентської бібліотеки України і Державної науково-технічної бібліотеки України.

Німецька національна бібліотека надсилає Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського для вибору великі тематичні списки видань, серед яких значна кількість праць відомих міжнародних і німецьких видавництв. Тільки за останні п'ять років наша бібліотека одержала 619 назв книг, 38 прим. продовжуваних видань, численні CDR та DVD, дисертації відповідно до напрямів фундаментальних і прикладних досліджень НАН України. Всі вони були передані до фондів НБУВ та бібліотек мережі НАНУ. Крім цієї літератури до нас, починаючи з 2001 р., регулярно надходить журнал «Dialog mit Bibliotheken».

У свою чергу НБУВ надіслала до Німецької національної бібліотеки за цей період лише 36 книг, близько 100 листів. Крім того, до ННБ регулярно надходить журнал «Літопис книг». Численні пропозиції українських видань, навіть фундаментальних, ННБ відхиляє. Вона суворо дотримується свого напрямку комплектування.

І все-таки, враховуючи доброзичливі книгообмінні стосунки, які склалися ще під час відвідання ННБ делегацією нашої бібліотеки з нагоди Міжна-

родного року книги (1972 р.), НБУВ і надалі докладатиме максимум зусиль для стабілізації та розширення книгообмінних контактів з Національною бібліотекою Німеччини.

На завершення наведемо висловлювання генерального директора Німецької національної бібліотеки пані Елізабет Ніггеманн щодо майбутнього бібліотек на період до 2015 р.: «Для Німецької бібліотеки як «пам'яті нації» всі традиційні і цифрові інформаційні засоби і у 2015 р. відіграватимуть роль, оскільки наше завдання – зібрати, зберегти, скласти бібліографічний опис і надати у розпорядження користувачу всі види інформаційних засобів на тривалий термін, тобто навечно. Електронні засоби стануть більш досконалішими і займуть надійне місце в інформаційному ланцюжку. Одночасно з цим більш активно здійснюватиметься удосконалення традиційних засобів інформації... Бібліотека майбутнього повинна більш наполегливо, ніж до цього, прищеплювати інтерес до читання і вчити поводитися з інформаційними засобами».

Список використаної літератури

1. *Зефельдт, Ю.* Двери в прошлое и будущее – библиотеки в Германии / Ю. Зефельдт, Л. Сире. – Хильдесхайм: Изд-во «Георг Холмс», 2005. – 112 с.
2. *Пфлуг, Т.* Немечкая библиотека во Франкфурте-на-Майне / Г. Пфлуг // Библиотекведение и библиография за рубежом. – 1980. – № 79. – С. 60–64.
3. *Deutsche Bibliothek 1945–1965 // Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie.* – 1966. – Sonderheft 3. – 192 s.
4. *Deutsche Bibliothek (Frankfurt-am-Main, Leipzig). Die Deutsche Bibliothek: National library and National bibliographical centre: Centralised collection, processing, user service.* – Frankfurt-am-Main, Leipzig: Deutsche Bibliothek, 1992. – 55 s.
5. *Deutsche Вьcherei 1912–1962. Festschrift zum fünfzigjährigen Bestehen der Deutschen Nationalbibliothek.* – Leipzig: VEB Verlag für Buch – und Bibliothekswesen, 1962. – S. 219, 222–230, 271, 279–282.
6. *Dialog mit Bibliotheken. Fachzeitschrift über die Deutsche Nationalbibliothek, ihre Aktivitäten, ihr Dienstleistungsangebot.* – Frankfurt-am-Main. – ISSN 0936 – 1138.
7. *Europa World of Learning 2007.* 57 ed. – London; New-York: Routledge, 2006. – Vol. 1. – S. 868, 879.
8. *Jahresbericht 2008/ Deutsche Nationalbibliothek.* – Leipzig: Deutsche Nationalbibliothek, 2009. – ISSN 1864–2640.
9. *Meyers enzyklopedisches Lexikon in 25 Bänden.* – Bd. 18. – S. 312; Bd. 19. – S. 742. – Mannheim: Bibliographisches Institut, Lexikon – Verlag, 1980.
10. *Sammelrichtlinien für die Deutsche Bibliothek. Stand 1. September 1997.* – Leipzig: Die Deutsche Bibliothek, Deutsche Вьcherei, 1997. – 79 s.